

**Aanvullend advies Museum Nienoord
in het kader van het provinciaal uitvoeringsprogramma cultuur 2017-2020**
d.d. 29 juni 2017

Vraag provincie Groningen

De provincie heeft Museum Nienoord een subsidie verleend voor 2017 in afwachting van een nieuw meerjarenplan op grond waarvan een beoordeling moet plaatsvinden voor de periode 2018-2020. De Kunstraad is gevraagd advies uit te brengen over de toekomstvisie 2018-2020 en de bijbehorende meerjarenbegroting. Voor de beoordeling van de plannen gelden de provinciale criteria zoals vastgesteld bij de kadernota cultuur 2017-2020.

Werkwijze Kunstraad Groningen

De Kunstraad heeft de plannen bestudeerd en een gesprek gevoerd met Museum Nienoord om de plannen goed te kunnen wegen. De Kunstraad maakte hierbij gebruik van de volgende adviseurs:

- Gerda Brethouwer, projectleider Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45, directeur Aaltense musea/VVV Aalten, procesbegeleider participatietrajecten Amsterdam, eigenaar Bureau Ruimtegebruik.
- Daniëlle Lokin, eigenaar Lokin MCMC, interimmanager collectiebeheer Stedelijk Museum, directeur Museum Kinderwereld, lid RvT Museum Kranenburgh, voorheen voorzitter Nederlandse Museumvereniging en directeur Gemeentemusea Delft.

Het concept advies is voorgelegd aan Museum Nienoord voor het melden van feitelijke onjuistheden, waarna het bestuur van de Kunstraad het advies vaststelde.

Toekomstvisie 2018-2020 Museum Nienoord

Museum Nienoord neemt de borg en zijn bewoners als uitgangspunt om de ontwikkeling en bijzonderheden van het Westerkwartier te presenteren. Het museum wil het unieke uiterlijk van het gebouw en park uit het eind van de 19de eeuw aangrijpen om de invloedrijke ontwikkelingen uit die eeuw voor Groningen in zijn expositiebeleid te laten terugkomen. Hierbij maakt het museum gebruik van de aanwezige collecties: de borg en de daaraan gerelateerde historische- en kunstvoorwerpen én de nationale collectie rijtuigen. Het museum streeft naar een mix van tentoonstellingen die het eigen profiel versterken door uit te gaan van het eigene, met passende maar verrassende invalshoeken waarmee dwarsverbanden worden gelegd. Per jaar wil men vier thematentoonstellingen organiseren, iedere maand een podiumevenement en vijf fairs waarvan vier in de zomer en één met kerst. Daarnaast is er een educatief programma voor het basisonderwijs (in samenwerking met K&C en Erfgoedpartners), een jaarlijkse projectweek voor het middelbaar onderwijs alsmede een educatief aanbod op maat bij tentoonstellingen en manifestaties.

Koppeling advies Kunstraad aan individuele criteria provincie Groningen

1. Inhoudelijke en/of artistieke kwaliteit van het product/dienst:

a. een visie op de plaats in het provinciale cultuurbestel

Museum Nienoord positioneert zichzelf als één van de zes Groninger borgen met een onderscheidend 19de eeuws karakter en het enige professionele museum in het Westerkwartier. Het museum focust op de strategische lijnen *Het Verhaal van Groningen* en *Sterke basis en ruimte voor vernieuwing* en ziet daarnaast vooral kansen voor activiteiten op het terrein van *Nieuwe verbindingen leggen* en *Een leven lang cultuur*.

De Kunstraad vindt dat de inhoudelijke plannen interessant zijn maar nog (steeds) algemeen verwoord. De focus is helder neergezet maar de veelheid aan interessante verhaallijnen en het beoogde aanbod aan activiteiten die daarop volgen, komen wat willekeurig over. De Kunstraad zou het museum willen meegeven om meer richting te kiezen omdat dit het profiel van het museum scherper kan maken en het onderscheid met andere borgen en historische musea kan vergroten. Het zal de organisatie ook meer houvast geven te bepalen welke zaken wel en welke niet op te pakken. Gelet op de omvang van de organisatie een niet onbelangrijk punt.

b. de maatschappelijke functie/rol

Museum Nienoord laat zijn bezoekers in de praktijk zien hoe het leven op de borg zich afspeelde en welke functie de borg speelde in de regio. Via presentaties, fairs en podiumevenementen wil men een gevarieerd publiek aanspreken. Door een koppeling met actuele en maatschappelijke thema's vertaalt Museum Nienoord dit naar de hedendaagse tijd. Ook op educatief vlak vervult Museum Nienoord een belangrijke maatschappelijke functie.

Samen met de gemeente Leek zet Museum Nienoord zich in als een werkervaringsplek voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast werkt men met een grote groep betrokken vrijwilligers die zich actief inzet voor het museum.

De maatschappelijke activiteiten zullen de zichtbaarheid van Nienoord versterken, zoals de afgelopen periode al is gebleken, maar tonen tegelijkertijd het belang aan van een heldere inhoudelijke koers zodat de borg ook de komende jaren op financieel gebied verantwoord de toekomst in kan gaan.

c. de samenwerking met andere instellingen (binnen en buiten eigen sector)

Museum Nienoord gaat de samenwerking aan met organisaties binnen de gemeente Leek c.q. de nieuwe gemeente Westerkwartier. Ook de samenwerking met andere Groninger borgen en kastelen en buitenplaatsen elders in Nederland wordt benut voor het delen van kennis en netwerken. Daarnaast worden nieuwe samenwerkingspartners gezocht zoals centra voor dagbesteding, zorginstellingen, vluchtelingenwerk en sector overstijgende organisaties op het gebied van landschapsbeheer, duurzaamheid, healthy ageing en toerisme. Museum Nienoord kan zich naar de mening van de Kunstraad nog wel meer profileren binnen het netwerk van de Groninger borgen en erfgoedinstellingen. Ook ten aanzien van de nieuwe samenwerkingspartners moet er een goede afweging plaatsvinden waarom de samenwerking functioneel is en meerwaarde heeft.

d. de aanpak m.b.t. het digitaliseren van product/dienst/collecties en het digitaal beschikbaar stellen/onder aandacht brengen hiervan voor/bij het publiek

Museum Nienoord zet zich via de website en de sociale media in op het verbreden en versnellen van de informatiedeling en een interactiever gebruik. Daarnaast wordt gewerkt aan een betere informatiespreiding en informatie-uitwisseling door het opzetten van een gezamenlijke website voor alle organisaties op Landgoed Nienoord.

De borg wordt virtueel gereconstrueerd. Bezoekers kunnen de reconstructie via een app op hun telefoon laden. Ook nieuwe ontdekkingen in de borg en de tuin kunnen op termijn aan de reconstructie worden toegevoegd.

Tenslotte zal het omzetten van het papieren archief naar een digitaal archief de komende jaren worden voltooid.

De Kunstraad vindt de plannen van Nienoord op het gebied van digitalisering waaronder het ontwikkelen van een virtuele reconstructie van de borg, logisch en waardevol. Wel had de Kunstraad hierover in de meerjarenvisie graag differentiatie gezien in prioriteit, gebruik en verwacht (publieks)bereik. De inzet van de sociale media voor het bereiken van jongeren vergt immers een hele andere aanpak dan het bereiken van geïnteresseerden in geschiedenis en erfgoed.

e. een gefundeerde visie op publieksbereik en publieksopbouw

Museum Nienoord trekt circa 24.000 bezoekers per jaar. Dit is inclusief niet betalende bezoekers zoals genodigden voor openingen, leerlingen, journalisten, cliënten voor dagbesteding e.d. De instelling heeft een beeld van de diverse publieksgroepen en doet aan educatie voor alle doelgroepen. Het museum benadert ook nieuwe doelgroepen, zoals organisaties voor vluchtelingen, voor mensen met een beperking en bedrijven.

Behalve de lesprogramma's liggen er geen concrete plannen voor doelgroepen die voor Nienoord

belangrijk zijn of moeten zijn. De plannen blijven met uitzondering van de lespakketten voor het basisonderwijs, algemeen en inwisselbaar met andere museale organisaties. Er wordt geen differentiatie gemaakt naar de verschillende doelgroepen en geen koppeling aan tentoonstellingen.

De tentoonstellingen lijken nu allen gelijkwaardig terwijl het verhaal van de borg en zijn collecties de basistentoonstelling zou kunnen zijn in combinatie met specifieke, in tijdsduur wisselende tentoonstellingen voor gerichte publieksgroepen.

De Kunstraad mist in de plannen ook een duidelijke uitspraak over de ambities op dit terrein voor de komende jaren. In de meerjarenvisie is bijvoorbeeld geen wens opgenomen om meer (digitale) bezoekers te trekken (met inzicht in de wijze waarop dit zou kunnen gebeuren) om daarmee het draagvlak voor het museum te vergroten en de financiële positie te versterken.

Verder mist de Kunstraad aandacht voor een koppeling met de landschappelijke waarde van het Landgoed Nienoord en zijn omgeving (zoals de kerk van Midwolde), bijvoorbeeld in de vorm van wandel- en fietsroutes en/of specifieke arrangementen.

2. Kwaliteit van de organisatie:

Museum Nienoord is opgenomen in het landelijke Museumregister. Het Museumregister is een register van museale instellingen die aantoonbaar voldoen aan criteria voor een kwalitatief hoogwaardige invulling van de functies van een museum. Gebaseerd op de uitgangspunten van de International Council of Museums (ICOM) zijn de criteria op de domeinen bedrijfsvoering, collectie en publiek samengevat in de Museumnorm. Formele toetsing door een auditor vindt plaats bij aanmelding voor registratie en daarna periodiek.

De aanvrager past de ethische code van de ICOM en de Governance Code Cultuur toe.

De toekomstvisie geeft geen inzicht in de wijze waarop de voortgang van de plannen periodiek wordt geëvalueerd om te bepalen of men op de goede weg zit wat betreft inhoudelijke aanpak en bedrijfsvoering. Uit de reactie van het museum blijkt dat er wel vaste overlegmomenten zijn ingepland zowel voor interne afstemming als overleg met externe partijen en stakeholders.

Het museum heeft sinds 2016 een nieuwe directeur die enthousiasme uitstraalt en een breed netwerk heeft. De Kunstraad ziet in de plannen echter nog weinig aanknopingspunten waaruit een zakelijk ondernemerschap blijkt. De museumorganisatie zet terecht in op voorzichtige en haalbare streefcijfers maar daarmee doet zij zich in de ogen van de Kunstraad ook tekort. Met meer inhoudelijke focus en het benadrukken van het onderscheidende profiel is voor de lange termijn een hoger rendement te verwachten. Er zijn voorbeelden van borgen en streekmusea die op basis van een kwalitatief goed programma met minder subsidie meer eigen inkomsten genereren. Het indienvermogen kan worden vergroot onder meer door te kijken naar de hoogte van de entreprijs.

Het museum kan ook nog een slag maken in het specificeren van de financiën waarbij meer inzicht wordt gegeven in de verschillende kostensoorten en voorzieningen worden getroffen voor meerjarige kosten zoals onderhoud aan de gebouwen (niet meer via de lopende rekening). Ook de ondersteuning in natura van de gemeente via de coördinator vrijwilligers zou hierin zichtbaar moeten worden gemaakt.

3. Regionale uitstraling/werking:

Museum Nienoord richt zich in eerste instantie op het Westerkwartier. Daarnaast maakt het museum de relatie met de regio inzichtelijk via thema's als het personenvervoer tussen stad en ommeland en organiseert zij periodiek presentaties die bezoekers trekken van buiten de regio. De regionale uitstraling uit zich zowel in de activiteiten als de bezoekers. Het museum maakt niet inzichtelijk welke ambities men heeft om het bereik te versterken of te laten groeien.

4. Bijdrage aan doelen strategisch beleidskader cultuur:

a. De aanvrager geeft blijk van een visie op de Collectie Groningen en geeft aan op welke wijze een bijdrage wordt geleverd aan HVVG/Culturele Biografie en wordt samengewerkt met de Stichting De Verhalen van Groningen op basis van thema's

Museum Nienoord neemt een duidelijke positie in in de Collectie Groningen. Het museum onderscheidt zich door het karakter van de 19de eeuwse borg en de door de jaren heen gegroeide collectie rijtuigen van nationaal belang. Museum Nienoord werkt inhoudelijk en promotioneel samen

met de andere borgen in Groningen en met Stichting De Verhalen van Groningen. De uitwerking van het verhaal naar thematentoonstellingen kan nog wel specifiek en wervender.

Zoals bij punt 1.e. geformuleerd in de vorm van een centrale 'blijvende' presentatie van het verhaal over de borg en zijn bewoners c.q. gebruikers en specifieke tentoonstellingen die ingaan op de verschillende deelverhalen. Naast de inzet van de rijke eigen collecties moet hierbij ruimte worden gelaten voor het inspelen op de actualiteit en spontane gebeurtenissen zoals een speciale schenking of legaat.

b. De aanvrager heeft een visie op de eigen collectie en de wijze waarop deze een belangrijk onderdeel uitmaakt van de Collectie Groningen/HVVG

Museum Nienoord heeft goed zicht op de eigen collecties en wil deze actief benutten om Het Verhaal van Groningen te vertellen. Het museum wil door samenwerking met historische verenigingen in de regio de collecties ook verder verkennen en ontsluiten. Net als andere geregistreerde musea behoort het behoud en beheer van de collectie tot de kerntaken van Museum Nienoord. Zorgvuldig beheer en behoud zorgt immers voor het kunnen doorvertellen van het verhaal aan volgende generaties.

c. De aanvrager heeft een visie op de instandhouding en presentatie van de collectie, waarbij een relatie wordt gelegd met het hier en nu, met toekomstige ontwikkelingen, met andere onderdelen uit het cultuurbeleid en met andere sectoren

Museum Nienoord stelt de borg en zijn bewoners centraal in de instandhouding en presentatie van de collectie. Dit moet naar het oordeel van de Kunstraad eveneens gelden voor de (landelijke) collectie rijtuigen die in de loop der jaren in Nienoord zijn verzameld en een unieke waarde vertegenwoordigt. De verhaallijnen voor de presentatie van de collectie zijn over het algemeen passend en sluiten aan op actuele thema's. De verhaallijnen kunnen wel inhoudelijk worden aangescherpt en gedifferentieerd naar publiek. Het aantal tentoonstellingen kan wellicht omlaag waardoor ze ook minder arbeidsintensief zijn en beter in de markt te zetten zijn.

d. De aanvrager gaat nieuwe verbindingen aan

De beoogde samenwerkingsverbanden zijn divers en gericht op het delen van kennis en netwerken, het aantrekken van nieuwe publieksgroepen of gezamenlijke promotie. De beoogde resultaten zouden nog nader moeten worden geduid, zodat ze ook voor de organisatie houvast kunnen bieden in het prioriteren van de werkzaamheden.

Conclusie en advies

Op basis van de toekomstvisie en het verdiepende gesprek spreekt de Kunstraad vertrouwen uit in de plannen van Museum Nienoord voor de periode 2018-2020. De Kunstraad is positief gestemd over de presentatie van de borg en zijn bewoners in relatie tot zijn omgeving. Wel adviseert de Kunstraad het museum om nog een inhoudelijke en vooral bedrijfsmatige verdiepingsslag te maken. Deze verdiepingsslag zal zijn beslag moeten krijgen in de jaarplannen waarin de presentaties en andere activiteiten in duur, bereik en promotie worden geconcretiseerd waarbij tevens ruimte blijft om in te spelen op de actualiteit. De verdiepingsslag zal het profiel van Museum Nienoord naar buiten toe versterken als ook de organisatie een scherpere bedrijfsmatige koers geven. De gespecificeerde jaarplannen vormen de basis voor zowel de provincie als de gemeente voor subsidiëring in de komende jaren. Het goed monitoren van de jaarprogramma's is gelet op de ontwikkelingen in de afgelopen jaren heel belangrijk.